

מסעי

הקב"ה (ל)משה מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני לכך נאמר אלה מסעי בני ישראל.

דארף מען פארשטיין:

(א) א משל אין תורה איז דאך בתכלית הדיק, ובמילא דארף מען זאגן, אז (ניט בלויז די דוגמא כללית פון משל "שהי" בנו חולה וכו' לרפאותו" איז מכון צום נמשל, נאר אויך) די מאורעות פרטיים אינעם משל ("כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך") זיינען דוגמאות מכוונות צום נמשל —

וואו געפינט מען די דריי ענינים אין נמשל, אין די מסעות ?

(ב) נאכמער: פון דעם וואס דער מדרש זאגט בלויז די דריי זאכן און גיט ניט צו (עכ"פ) דעם ווארט "וכו", איז מוכח, אז דאס זיינען דוגמאות ניט נאר אויף אן ענליכער צאל ענינים אין נמשל, נאר זיי זיינען מתאר דעם כללות'דיקן מצב פון אידן ביי די מסעות — זיי זיינען דא אין אלע מ"ב מסעות.

(ג) עס איז מובן פארוואס "כאן חששת

א. אויף דעם וואס אונזער פרשה רעכנט אויס די מסעות פון אידן אין מדבר, זאגט דער מדרש¹ (און רש"י ברענגט עס אראפ בפירושו על התורה): משל למה הדבר דומה, למלך שהי' בנו חולה הוליכו למקום אחר לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל מסעות וא"ל כאן ישננו² כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך. כך³ א"ל

(1) תנחומא פרשתנו ג. במדבר פכ"ג, ג.
(2) ריש פרשתנו — בפ"י ה"ב. וראה לקמן הערה 4.

(3) בבחי' כאן: "ישננו". וכ"ה בדפוס ראשון ושני דרש"י, ובכמה כתי' רש"י. וראה לקמן הערה 67.
(4) בפרש"י ליתא סיום זה (רק כותב "וכו"), וי"ל בפשטות, כי ע"ד הפשט אא"פ לומר שמונה כאן. כל המקומות היכן הכעיסוני, שהרי בכורכ מסעות לא "הכעיסוני". [ולהעיר מפרש"י ר"פ דברים: ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו בו. אבל להעיר מעקב ט, ו, שם, כד. פרש"י יתרו יט, ב.]. ויתירה מזו: בכורכ מהמסעות לא נזכר כלל בפשט"ם שקרה שם איזה מאורע מיוחד.

וזה שרש"י מביא גם פ"ה התנחומא — כי לפירוש של ר' משה הדרשן ש, נכתבו המסעות הללו להודיע חסדיו של מקום .. שכל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות — קשה, דא"כ לא הי'ל לפרט אלא עשרים מסעות אלו? לכן מביא רש"י משל התנחומא, שפ"ז מתורץ למה מפרט המסעות שקדמו לשלוח המרגלים ואותם שלאחרי מיתת מרים, כי כבר נזכרו (רובם) בקרא ושקרה שם איזה מאורע מיוחד [וכאן ישננו בו' הוקרנו בו' חששת בו' אינם ענינים של "הכעיסוני" דוקא, כי"א מאורעות בכלל — ראה רע"ב, גויא (נעתק בהערה

הבאה). דבק טוב ועוד. ולהעיר מלקח טוב כאן]: אלא שלפירוש זה קשה, למה נכתבו המסעות משלוח המרגלים עד מיתת מרים (שלא נזכרו כלל לפני' בקרא) ? וזה מתורץ לפי הפירוש של ר' משה הדרשן.

(5) בגויא כאן דכש"היו ישראל בנחת ונשלוח וזהו ישננו .. בצער כאשר ה' חסר להם דבר וזהו הוקרנו .. בסכנה ה' וזהו כמו חולה החושש בראשו — אבל מובן, שמכיון שהוא משל בתורה, צריך לומר, שמצינו ג' ענינים אלו (ישננו הוקרנו וחששת את ראשך) בנמשל גם בתוכנם הפרטי (שינה, קור ומחוש בראש).

(6) ראה גויא שבהערה הקודמת.

(*) הביאור על פי פנימיות הענינים (במדרש) — ראה לקמן בפנים סעיף ה'.

(**) ברמב"ן כאן: בכל הזמן הגדול לא הלכו אלא מ"ב מסעות. אבל מלשון רש"י משמע שהחסד הוא בזה. שכל ל"ח שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות.

„יום השני“) אין סכות, ובמילא — „כאן ישנו“.

דער חידוש וואס האט זיך אויפגע-
טאן ביים צווייטן מסע — „ויסעו מסכות
ויחנו באיתם“¹² — איז געווען, וואס
דאן — ע"פ פשוטו של מקרא¹³ —
זיינען צוגעקומען די ענני הכבוד, ווי
דער פסוק (אין פ' בשלח¹⁴) איז ממשיך:
וה' הולך לפניכם יומם בעמוד ענן
לנחותם הדרך גו'¹⁵ —

זאגן חז"ל¹⁶, אז די ענני הכבוד האבן
(אין צוגאב צום תפקיד פון „לנחותם
הדרך“) מקיף געווען די בני' ווי א סוכה
„לצל לכל יכה בהם שרב ושמש“¹⁷
(וואס אויך אט די פעולה¹⁸ פון די ענני
הכבוד איז געווען גלייך ביי „ויסעו
מסכות“¹⁹ גו'):

(12) פרשתנו לג, ו. בשלח שם.

(13) וראה תיב"ע בא יב, לו: ונטלו כו' לסוכות כו'
תמן איתחפאו שבעת ענני יקרא כו'.

(14) שם, כא.

(15) ומה שלא הוצרכו ל„ענני הכבוד“ מרעמס
לסכות — י"ל, כי הנסיעה מרעמס לסכות היתה
באופן ד'ואשא אתכם על כנפי נשרים“ (פרשי' בא
שם) ואין צורך בענני הכבוד.

(16) ראה סוכה יא, סע"ב. מכילתא ותנחומא בא
שם. מכילתא בשלח (שם, כ). תוי"כ אמור כג, מג.
תיב"ע, ת"א ופרשי' אמור שם. ולהעיר גם מפרשי'
בהעלותך ט, יח (מברייתא דמלאכת המשכן רפ"ד).

(17) שו"ע אדה"א אורח סתריה. מטושי"ע שם.

(18) משא"כ הא שהענן שנוסע לפניו ה' מנמיך
את הגבוה ומגביר את הנמוך והורג נחשים ועקרבים
וכו' (מכילתא בשלח (שם, כא). ברייתא דמלאכת
המשכן שם. ספרי ופרשי' בהעלותך י, לד. תנחומא
בשלח ג') — בפסוקות „לא ה' צורך בזה עד שהיו
במדבר ממש (לאחרי הים סוף) — ראה לקמן הערה
(54) שלא היו שם דרכים כו' והוא מקום „נחש שרף
ועקרב גו'“ (עקב ח, טו).

(19) להעיר מדעת רע"ק (מכילתא (ותנחומא)
דלעיל הערה (16) דמשנ' „סכותה“, „ויסעו מסכות“
— „אין סוכות אלא ענני הכבוד“.

(*) וגם לתיב"ע (שבהערה (13) עיקר הצורך בזה
ה' בהיותו במדבר ממש.

את ראשך“, און אפילו „כאן הוקרנו“⁷,
זיינען א משל אויף „מקומות היכן
הכעיסונו“ — היות זיי זיינען אן ענין פון
צער וחולי; מיט וואס איז אבער דער
ענין פון „ישנו“ א (משל אויף א) זאך
וואס רופט ארויס כעס ביים מלך⁸ ?

ד) די ערשטע צוויי מאורעות שטייען
בלשון רבים — „ישנו“ און „הוקרנו“ —
כולל אויך דעם מלך, אבער דער
דריטער פרט, „חששת את ראשך“, איז
בלשון יחיד — נאָר דער בן מלך — ווי
איז דאס אלץ מתאים אין דעם נמשל ?

ב. דעם טעם פארוואס דער מדרש
זאגט די דריי דוגמאות [ישנו, הוקרנו,
און חששת את ראשך] קען מען מסביר
זיין בפשטות⁹: זיי זיינען געווען
בהתחלה — אין די ערשטע דריי מסעות
פון ארץ מצרים ביזן ים סוף — (א)
מרעמס לסכות, (ב) מסכות לאיתם, (ג)
מאיתם לפי החירות:

אויף „ויסעו מסכות“¹⁰ זאגט רש"י:
„ביום השני שהרי בראשון באו מרעמס
לסכות“. קומט אויס, אז נאָכן ערשטן
מסע פון רעמס האבן זיך די אידן
אָפגעשטעלט און גערוט די נאָכט¹¹ (צו

(7) ראה עץ יוסף לתנחומא ובמדבר כאן. שפ"ח
כאן. ועוד. וראה ב"מ קז, ב: חולי .. זו צינה.

(8) בדוחק אפ"ל כי עצם השניה (ובפרט דמלך
ובן מלך) שלא בבית ה' ע"ש של „צער“.

(9) גם ע"ד הפשט, וכדמובח מזה שהובא בפרשי'
עה"ת. וראה לקמן בפנים ובהערות.

(10) בשלח יג, ב.

(11) אף שהיו שם ג"כ כמה שעות ביום הראשון,
שהרי „באו שם (לסכות) לפי שעה“ (פרשי' בא יב,
לו), וגם קיבוץ כל ישראל לרעמס ה' „לשעה קלה“
על כנפי נשרים (פרשי' יתרו יט, ד. ממכילתא שם.
ולהעיר מלקו"ת צו יד, א, י).

(*) ובכנה"ל: „בואם לרעמסס“. ובסידור (שא, א)
בסוכות. וחלוי בדד"ל ב"יאפו את הבצק" —
באיה מקום אפו. ראה תוי"ש עה"פ בא יב, לו.

אויס ²⁴ — ביז עס וועט אינגאנצן בטל ווערן דער רע פון „מדבר העמים“, וואו רוח הטומאה אעביר מן הארץ“ ²⁵.

עס שטייט אין פסוק ²⁶ „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות“ — טייטשט מען בתורת החסידות ²⁷, אז דער כח אויף דער גאולה העתידה נעמט זיך פון „צאתך מארץ מצרים“. איז פאָר-שטאַנדיק, אז דער ביטול הרע איז אויך געווען ביי יצ"מ און נאך כאפון פון א נתינת כח אויף דעם „ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ“ לעתיד לבא;

דעם ענין געפינט מען בגלוי ביי קריעת ים סוף — „וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים“ ²⁸, אז אידן האבן געזען בראי' חושית דעם ביטול ומיתה פון לעו"ז.

ווייל אז דאס איז, בכללות, די הסברה פארוואס דער מדרש איז אין משל מרמז אויף די (ערשטע דריי) מסעות ביז קרי"ס — ווייל אין די מסעות ביז קרי"ס האט זיך אויפגעטאן בדוגמא צום ביטול והעברת הטומאה דורך די מ"ב מסעות אין „מדבר העמים“ ביז „ירדן ירחו“ — דאמאלס און אויך בכללות הגלות, כנ"ל.

און אויף דעם איז מרמז די דוגמא פון — „כאן הוקרנו“, דורך דעם „צל“ פון די ענני הכבוד.

וואס האט געטראפן ביים דריטן מסע — „פי החירות“? זאגט דער פסוק ²⁹, אז דארט האבן די אידן גע'טענה'ט „טוב לנו עבוד את מצרים ממותנו במדבר“, וואס דאס איז א טענה שכלית געגען משה ³¹ — „חששת את ראשך“.

ג. כידוע ³², זיינען די מ"ב מסעות אין מדבר מרמז (אויך) אויף דעם בירור פון „מדבר העמים“ ³³ במשך זמן הגלות, וואס וועט זיך ענדיקן ווען מ'וועט צוקומען צו „ירדן ירחו“ — בחי' ריח, דער גילוי המשיח, וואס ער איז „מורח ודאיו" און דערמיט פראווט מען אים

(20) בשלח יד, יב.

(21) ולהוסיף לשופרי דמילתא — אף שגם בלא"ה מובן הענין עפי' הגיל — דשאר הנסיונות שהיו במדבר, עיקרם הי' מצד זה שהיו רעבים ללחם וצמאים למים (ולא טענה בשכל):

במרה כתיב (בשלח טו, כד) רק, מה נשתה; במדבר סין (שם טו, ב ואילך), להמית את כל הקהל הזה ברעב; [וזהו הסיבה לטענתם, מי יתן מותנו גוי בארץ מצרים גוי?]. וראה רש"י שם, ב: [ברפידים (שם יז, א ואילך) — „ואין מים... תנו לנו מים“ (ורק כשנה משה טענה שכלית — עורר מענה כיו"ב — למה, זה העליחנו ממצרים?]; כשהתאוו בשר (בהעלותך יא, ד ואילך) — הרי „התאוו תאוה“ (ורק עיי"ז, ויכבו גם בני גוי?]. וראה רש"י שם — דאליבי' עסקינו; [לאחרי שמתה מרים (חקת כ, ב ואילך) — ולא הי' מים לעדה (ולכן) ויקהל גוי?], וכפרשי — והרי זהו המצב והנסיון דרפידים. ולהוסיף, שגם בטענתם עצמה (ועד"ז במרגלים — שלח יד, ב) התחלטה — הבעת רצון — (ולא שכל) — „לו גוי?“. לאחר ה' הר ההר (חקת כא, ה ואילך) — „כי אין לחם ואין מים גוי?“.

משא"כ בפי החירות שהתחלטה הייתה קשיא (ענין שבשכל).

(22) לקרית פרשתנו דרושי אלה מסעי וביאורם.

(23) יחזקאל כ, לה. וראה גם בחי', אוה"ח ועוד ריש פרשתנו. לקרית ר"פ נשא. ובכ"מ.

(24) סנהדרין צג, ב.

(25) זכרי' יג, ב. ונאמר (ישעי' כה, ח) „בלע המות לנצח“. וראה סה"מ תרכ"ח ע' מ' ואילך.

(26) מיכה ז, טו.

(27) ראה ד"ה כימי צאתך תשיח רפ"ב: דבגאולת מצרים התחדש ענין עקרי והוא פתיחת הצנור דגאולה. ועיי"ש בסוף המאמר. — וראה גבורות ה' — למהר"ל מפרג — פרק סא דמבאר דבגאולת מצרים קבלו בניי מעלה עצמית דבני חורין ואין המקרה גלות שלאח"ז מבטל זה כלל. — ועיי' זח"ב מ, א.

ולהעיר ממחז"ל דלאחרי מ"ת (שהתחלת עשה"ד הוא „אשר הוצאתיך מארמ"צ“) שטרי קודם (תרי"ב הובא ברש"י) בהר כה, מב. פרשיי שם, נה). (28) בשלח יד, ל.

שייך דער טעם פון „מנה להם וכו' היכן הכעיסונו“³¹ ?

(ב) אין דעם משל איז דער מלך „מונה כל המסעות“ בעת „שהיו חוזרין“; און נאכמער: פון דעם לשון „ואל כאן“³² איז משמע, אז ער איז „מונה כל המסעות“ בשעת החזרה און אין דעם מקום גופא³³: צוריק גייענדיק די זעלבע ערטער, זאגט דער מלך „כאן ישננו כאן כו“ — דארף מען פארשטיין: וואו איז דא דער „היו חוזרין“ אין דעם נמשל? אידן האבן דאך זיך נישט צוריקגעקערט צו די מסעות³⁴, נאר געגאנגען אלץ ווייטער און — נענטער קיין ארץ ישראל?

ה. דער ביאור אין דעם:

די „מסעות“ וואס אידן דארפן דורכ-גיין אין „מדבר העמים“, איז דורכדעם וואס די נשמה (און א איד בכלל) קומט אראפ פון איגרא רמה אין אן ארט פון העלם והסתור. און כאטש אז די כוונה פון דער ירידה איז [ניט נאר צוליב דער תועלת דערפון אין „מדבר העמים“ (זיין ברור דורך דער עבודה פון אידן), נאר אויך] צוליב דער עלי' וואס די אידן דערגרייכן דורך דער ירידה³⁵ — דאך, בשעת די מסעות גופא הערט זיך אן דער גלות און הסתר; נאר דורך זיי קומט („שפטער“) די עלי'.

כאטש מ'ווייס אז דער גאנצער תכלית פון גלות איז נאר דער ענין פון עלי' —

וכמובן ג"כ דערפון וואס אין שירת הים זאגט מען אז דער אימתה ופחד פון קרי"ס וועט זיין „עד²⁹ יעבור עם זו קנית — ית ירדנא“, ווי רש"י איז מפרש לויטן תרגום. און גלייך בא' הקדמת כל השירה זאגט מען „אז³⁰ ישיר משה ובנ"י — ל' עתיד — געמיינט (אויך) די שירה כשיחיו המתים, ווי רש"י דרשנט בפירושו עה"ת.

ד. דער ביאור הנ"ל איז אבער נאר מצד דעם ענין פון קרי"ס וואס איז געווען נאך די מסעות הנ"ל — אז ביי קרי"ס איז געווען „מצרים מת“, בדומה צום זמן פון גמר המסעות אין „מדבר העמים“.

וויבאלד ער איז אבער מפרט אלע דריי מסעות — און נישט קרי"ס — מוז מען זאגן, אז אין די מסעות גופא (פאר קרי"ס) איז פאראן פרטים וענינים וועלכע זיינען כלליים פאר אלע „מסעי בני"י — וואס צוליב זיי רעכנט ער זיי; און אויך — אז דאס דריקט זיך אויס אין די דריי משלים „ישננו“, „הוקרנו“ און „חששת את ראשך“.

אויף צו פארשטיין דאס, דארף מען זיך פריער אפשטעלן אויף נאך דיוקים אין משל הנ"ל:

(א) פון דעם וואס דער מדרש שטעלט זיך אויף „אלה מסעי בני"י“, און איז אויך מסיים „לכך נאמר אלה מסעי בני"י“, איז מוכח, אז מיטן משל ווערט באווארנט און מוסבר — (בלשון רש"י) — „למה נכתבו המסעות הללו“ —

איז נישט מובן: צווישן די אויסגע-רעכנטע מ"ב מסעות זיינען פאראן כו"כ „מקומות“, וואס לכאורה איז ביי זיי נישט

31 וראה אלשיך ריש פרשתנו: כך במסעות אלו אירע (רק) ברובם צרות כו'.

32 בבמדבר: „כשחזרו“, ויש לפרשו ג"כ כפנים.

33 כמפורש באלשיך כאן.

34 אף שבדוחק י"ל שהכוונה — חוזרין להקומות בזכרונם מחשבתם ודיבורם.

35 ראה גם לקו"ת פרשתנו צא, א ואילך.

און דאס מיינט „מנה להם כל המקומות היכן הכעיסוני“ — ע"ד ווי עס שטייט ⁴¹ (אז לעתיד לבא וועט מען זאגן)

— ואף שכל המסעות ירידות אלו הי' בהיותם כבר נשמה בגוף ובמדבר העמים, הוא עדי"ש שאומרים בכל יום מחדש „שהחזרת בי נשמת" שנעשה ברי' חדשה (שרע אדה"ז חא"ה סי' ד ס"א) ואח"י. נשמה שנתת בי טהורה היא (בטהירו עילאה — לקו"ת בחקותי מז, א) ומשם יורדת דרך כל סדר ההתהל' — אתה בראת כו' (עד) בקרבני. — ולהעיר מבי'ר ספ"ד: בשעה שאדם ישן היא (הנשמה) עולה ושואבת לו חיים מלמעלה. ועד"ו בפדריא פ"ב — ופירוש השני „כיון שהיו חוזרין, בעת עליית הנשמה לאחרי ירידתה.

[ומתאים ג"כ לבי' הענינים שבכתוב: (א) „ויכתוב משה את מוצאה"ם למסעיהם גר' (ב) ואלה מסעיהם למוצאה"ם — שקאי על ירידת הנשמה מלמעלה"ט ועלייתה למלמל"ע, כמבואר בלקו"ת פרשתנו צא, א ואילך. צו, א. ובכ"מ].

ועפ"י יומחק רמז לשון רש"י הבלתי רגיל. (ורבי תנחומא דרש בו דרשה) אחרת' — כי מצב ועבודת הנשמה בעלייתה מעוה"ז הוא בא"ע לגמרי לגבי מצבה בעת ירידתה למטה — „דרשה (ועבודה) אחרת' [ראה אה"ת ויחי (שפ, א"ב) בענין „יוסף ה' לי בן אחר' — ממדרגה אחרת. ועיי"ש, שהוא מה שמסטיא ונהיג נהפך להיות בחי' בן כו' — ע"ד העל' ד. מקומות היכן הכעיסוני].

(41) ישע"י יב, א.

(*) ראה תורת הבעש"ט (הובא בדגל מחנה אפרים ריש פרשתנו. הוספות לכתר שם טוב (קה"ת) סכ"ג). דישנם המ"ב מסעות אצל כל אדם. והם .. מיום הולדו עד שובו אל עולמו.

(**) עפ"י יש לבאר ג"כ (ב"ינה של תורה" שברש"י): (א) זה שרש"י מתקין גם שמות בעלי הפירושים — ר' משה הדרשן ורבי תנחומא — כי „משה" ענינו המשיכה מלמעלה"ט, ורבי תנחומא, מלשון „נחמה" — על הירידה ע"י העל' שלאחרי הירידה.

(ב) לשון רש"י „מיסודו של ר' משה הדרשן .. דרש בו דרשה כו'": כי בפרד"ס דתורה — דרשה מתאימה לעולם הבריאה — התחלת המציאות (השייכת לירידה) דהנשמה, וכנ"ל (כפנים ההערה) דהתחלה זו היא „אתה בראתה". והתחלת העל' ועד לשלימות יחוד אמתי הוא ע"י ההתבוננות שנברא מאין ליש כו' ולעולם ה' דברך נצב כו' (שה"ח"א בארכה).

וויבאלד ס'איז אבער פארט אין אן אופן, אז זייענדיק אין גלות געפינט מען זיך אין א ציור פון ירידה (מער ניט וואס דאס ברענגט א צווייטע זאך — די על'י) — קומט אויס, אז גייענדיק אין די „מסעות" איז מען אין אן ארט (און מצב) פון „מדבר", אשר „לא³⁶ ישב אדם שם" — „הכעיסוני"; ווי דער לשון פון כ"ק מו"ח אדמו"ר אין א מאמר ³⁷, אז דער „גוף ועצם הצמצום הוא היפך הרצון (העליון)".

ו. במה דברים אמורים — ווען מ'האלט נאך ביי די „מסעות" גופא; בשעת אבער מ'קומט-צו צו דער על'י, ווערט נתגלה די פנימיות פון דעם גלות, אז אין אמת'ן איז עס ניט עפעס אנדערש נאר א טייל פון דער על'י³⁸.

און דאס איז די כוונה פון דעם וואס דער משל איז מתאר „כיון שהיו חוזרין התחיל אביי מונה כל המסעות כו'": נאך דער ירידה מלמעלה למטה אין (דעם) ארט פון — און אין יעדערן פון די מ"ב מסעות, הויבט זיך אן די חזרה אויף צוריק — די על'י מלמטה למעלה³⁹; און „היו חוזרין" די זעלבע מסעות, ד.ה. אז דעמאלס דערהערט מען ווי אויך די מסעות בדרך ירידה (און יעדערער פון זיי בפרט) זיינען א טייל פון דער על'י⁴⁰.

(36) ירמ' ב, ו.

(37) ד"ה ע"כ יאמרו המושלים תרצ"א פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א קצב, ב).

(38) ראה גם לקו"ש ח"ג ע' 976 הערה 19. ח"ה ע' 61

(39) להעיר גם מרע"ב כאן: כיון שהיו חוזרין כלומר כיון שהיו קרובים ליכנס לארץ ולשוב למעלת אבותם כו'.

(40) ע"פ המבואר בפנים י"ל — ב"ינה של תורה" שברש"י — שבי' הפירושים (דר' משה הדרשן והתנחומא) הם נגד ב' המצבים דנשמה: פירוש הראשון איירי במחשדו של מקום" בעת המסעות, ירידת הנשמה למטה

טיפערן כה, ובמילא ווערט דורך דער
הוספה בהירידה אויך אויפגעטאן א
הוספה בהעלי — איז עס אבער,
לכאורה, נאר אן ענין פון „מכאן
ולהבא“, עס ווערט אויפגעטאן בשעת
דעם גמר התיקון ועלי; ווי איז אבער
שייך צו זאגן, אז די ירידה (נוספת) איז
בפנימיותה אן ענין פון עלי?

— איז דער אמת אבער⁴⁴, ווי דער
מיטעלער רבי איז מבאר בארוכה⁴⁵
[מיוסד אויף דעם וואס שטייט אין
מדרש⁴⁶ אויפן פסוק⁴⁷ „נורא עלילה על
בני אדם“, אז דאס וואס אדה"ר האט
חוטא געווען בחטא עה"ד איז „עלילה
נתלה בו“], אז דאס וואס „לפעמים גובר
הרע דיצה"ר על האדם ויחטא" איז עס
דערפאר וואס „מלמעלה הסיתו עליו
היצה"ר להביאו לחטא זה“⁴⁸.

און דאס איז ניט אין סתירה צום ענין
פון „בחירה“ און (במילא) שכר ועונש —
ווייל אט דער „עזר העליון שיעוררו
לבחי' הרע לגבור על הטוב“⁴⁹ איז אין
אן אופן נעלם וואס איז ניט נרגש אין
דעם אדם, און במילא איז ער ניט מכריח

„אודך ה' כי אנפת בי“, אז מ'וועט
דאנקען דעם אויבערשטן פאר דעם וואס
„אנפת בי“, ווייל דאן וועט נתגלה ווערן
ווי דאס איז געווען אן ענין פון חסדים.

ווי אזוי איז פארט שייך צו זאגן, אז די
„מסעות“ אין „מדבר העמים“ זיינען גאר
אן ענין פון חסד ועלי? — איז דער
מדרש מקדים און באווארנט אין משל,
אז דאס איז דערפאר וואס דער בן מלך
גייט ניט אליין אין די „מסעות“, ער גייט
מיט'ן מלך און נאכמער דער מלך איז
„הול'כו“ און נאכמער — די גאנצע
הליכה (ופרטי) איז „לרפאותו“; און
וויבאלד אזוי — איז ברור, אז די ירידה
גופא איז (בפנימיותה) אן ענין פון
חסד⁴².

ז. לכאורה קען מען דערויף פרעגן:
בשלמא די כללות הירידה אין „מדבר
העמים“, וויבאלד דאס איז לכתחילה
אויסגעשטעלט געווארן פון דעם מלך
וכו, איז מובן, אז דאס מוז זיין אן ענין
פון חסד ועלי;

אבער דער ענין פון „הכעיסוני“ ביי
די „מסעות“ איז דאך געווען דורך די
חטאים פון אידן, ד.ה. אידן האבן גורם
געווען דורך חטאים א ירידה⁴³ מער ווי
ס'איז אויסגעשטעלט געווארן מלמעלה
— היינט וואס איז דער הכרח צו זאגן,
אז אויך די ירידות זיינען צורך עלי?

אפילו אויב מ'זאל זאגן, אז וויבאלד
דער תיקון און עלי פון א ירידה נוספת
קען זיין נאר דורך א העכערן און

44) בהבא לקמן — ראה גם לקו"ש ח"ה שם ע'
65 ואילך.

45) תרי"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך.
שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך. וראה ג"כ דיה
ומשה נגש אל הערפל לאדה"ז (קה"ת, תשכ"ה) פ"ה
(אוה"ת יתרו ע' א"ז). ד"ה ויתן לך וביאורו בשה"מ
תקס"ב. ולהעיר ג"כ מביאוו"ז להצ"צ ע' רסו ואילך.

46) תנחומא וישב ד. וראה סוכה נב, ב: ד'
מתחרט עליהן הקביה שבראם כו' יצר הרע דכתיב
ואשר הרעתי.

47) תהלים ס, ה.

48) תרי"ח שם ג', א. [אבל בביאוו"ז שם (ע'
רסח): משא"כ הבא לטמא פותחין לו אבל לא
מסייעין חזי. ואכ"מ].

49) תרי"ח שם טו, ד.

42) ראה אגה"ק ס"א. וראה לקו"ש שצויינו

בהערה 38.

43) היינו שלא זו בלבד שכללות הליכתם במדבר
ארבעים שנה הוא מפני חטא המרגלים, הנה גם
המסעות גופא, בכריז מהם „הכעיסו לפני המקום“
(לשון רש"י ר"פ דברים).

סוף⁵⁴; דער מקום המסעות ביזן ים סוף איז אַ ממוצע צווישן ישוב (מצרים) און מדבר⁵⁵.

אין רוחניות מיינט עס⁵⁶: „מדבר“ איז אַ מקום וואָס „לא⁵⁶ ישוב אדם (העליון)⁵⁷ שם“, אַן אַרט פון קליפה ממש וואָס איז מנגד צום רצון העליון. אַבער דער וועג וואָס פירט צום מדבר איז טאַקע נישט אַ מקום ישוב (צום אדם העליון), עס איז אַבער אויך נישט מנגד צום רצון העליון⁵⁸: דאָס איז סדר הירידה וואָס איז לכתחילה אויס-געשטעלט געוואָרן מלמעלה (ע"פ תורה)⁵⁹.

און דאָס איז די הסברה וואָס בפשטות ובגילוי זיינען די דריי דוגמאות פון משל מכון צו די דריי מסעות ביז קרי"ס — ווייל נאָר די דריי מסעות זיינען די וואָס דער מלך פירט אין זיי דעם בן מלך באופן גלוי; משא"כ די ווייטער-דיקע מסעות זיינען (בגלוי) אַ תוצאה פון דער בחירת בניי — וואָס האָט דאָמאלס געבראַכט אַז לא זכו.

זיין בחירה⁶⁰ (פונקט ווי די ידיעה שלמעלה איז נישט מכריח די בחירה⁶¹).

קומט אויס, אַז אויך די ירידות זיינען בכונה תחילה⁶², אַז דורך דער תשובה אויפן חטא זאָל זיין דער „יתרון האור מן החושך“ דוקא, דורכן מהפך זיין זדונות לזכיות.

ח. דער אונטערשייד צווישן די צוויי סוגי ירידה אין די „מקומות היכן הכעי-סוני“ — (א) די מסעות וואו ס'איז נרגש בגילוי אַז דער מלך „הוליכו למקום“ (הירידה); (ב) די מסעות וואָס בגילוי זיינען זיי אַ תוצאה פון בחירת האדם און דער „הוליכו“ פון מלך איז אין אַ העלם/דיקן אופן — זאָגט זיך אַרויס אין דעם חילוק צווישן די מסעות פאַר קרי"ס און נאָך קרי"ס:

חז"ל⁶³ זאָגן אַז „אלו זכו ישראל כיון שעלו פרסות רגליהם מן הים היו נכנסים לארץ“ ד.ה. אַז די מסעות וואָס נאָך קרי"ס („מן הים“) זיינען געווען אַ תוצאה פון דעם לא „זכו“ — צוליב זייערע חטאים; אַבער די מסעות ביז קרי"ס האָבן געדאַרפט זיין אפילו ווען „זכו ישראל“.

די הסברה אין דעם: דער „מדבר“ ממש האָט זיך אָנגעהויבן נאָכן ים

(54) שהרי „איתם“ הוא „בקצה המדבר“, ומאיתם לפי החירות הוא „לאחוריהם לצד מצרים“ ופי החירות „הוא פיתום“ (פרשי' בשלח יד, ב). וראה בשלח טו, כב. פרשתנו לג, ח.

(55) אפי' שבכללות נק' גי' מדבר (בערך ישוב מצרים) — ראה בשלח יד, ג. ועוד.

(56) ראה לקרי' ראה לב, ב: יש באדם לחי' עיר מושב, ובחי' שדה ומדבר.

(57) לקרי' נשא כ, ג. ראה שם. ובכ"מ.

(58) ע"ד מ"ש בלקרי' פרשתנו בביאור לאלה מסעי (צב, א) ההפך בין המסעות עד מ"ת (במדבר הקרוב לישוב — קינ') ולאחרי מ"ת (הרחוק מישוב — ג') קליפות הטמאות. וראה אוה"ת ויצא (רג, א. תתנט, ב) דשדה (הממוצע בין עיר למדבר), „הוא כללות המל' שגם קינ' יונקת ממנה“.

(59) להעיר מתוראי ח"ש דיה ויצא יצחק לשוח בשדה [צוין בלקרי' ראה שם, סעי' דבחי' שדה היא מה ש„התורה נשתלשלה בחשך .. אפי' בשקר כו' עיי"ש.

(50) שוהו הביאור במשארזיל (נדח טז, ב) דצדיק ורשע „לא קאמר“, דכאשר הידיעה שלמעלה באה בגילוי (בדיבור) מכריחה היא את האדם — תו"ח שם פייג. שעה"ת שם.

(51) ראה בכ"ז תו"ח שם פייג ואילך. ביאורו: שם (ע' רסה"ו). לקרי' שם (ושינ').

(52) ראה ביר (ספ"ב, פ"ג, ח) „מתחלת ברייתו של עולם צפה הקביה כו' ומעשיות של רשעים“ ושמ (ספ"ב), „איני יודע באיזה מהם חפץ כו'“. וראה תורת הבעש"ט (צפ"ג) וכן פורת יוסף וכו' — הועתק בס' הבעש"ט פ' בראשית סמ"א ואילך) שהוא מצד מעלת יתרון האור שניכר מצד החושך, עיי"ש. (53) ספרי דברים א, ב.

(ג) כדי עס זאל זיין בחירה חפשית מוז אויך דער נפש הבהמית האבן זיין שכל, וואס זאל קענען געפינען א „תועלת“ אין היפך האור והחיים ר"ל⁶⁵ [ווארום אויב די בחירה (פון נפה"ב) אין „מות“ וואלט געקענט זיין נאר מצד מדות — איז דאך דאס נישט זה לעומת זה (ובמילא) — נישט בחירה חפשית], ובפרט אז דאמאלס וואלט דער שכל (פון נפה"א) געמוזט גובר זיין אויף די „מדות“, וויבאלד א מענטש איז א שכלי בעצם מהותו].

און דאס זיינען די דריי ענינים — „ישננו“, „הוקרנו“ און „חששת את ראשך“: (א) שינה, וואס איז „א' מששים למיתה“⁶⁶, העלם וסילוק השכל וכו', ווייזט אויף צמצום⁶⁷ אין אן אופן פון סילוק. (ב) „הוקרנו“ איז דאס, וואס איז דעם צמצום איז כלול כוונת הגילוי⁶⁸, און נאכמער שיתף עמו מדה"ר, וואס דאס „קילט אפ“⁶⁹ די גבורות הצמצום. (ג) „חששת את ראשך“ — דער שכל פון נפש הבהמית, וואס גיט א מעגליכקייט אז עס זאל קענען זיין די בחירה אין „מות“ ר"ל.

דערמיט איז פארשטאנדיק פארוואס די דוגמאות פון „ישננו“ און „הוקרנו“ שטייען בלשון רבים און „חששת את

ט. דער תוכן פון די דריי מסעות וואו דער „הולכי“ פון מלך איז באופן גלוי, ווערט אויסגעדריקט אין די דריי ענינים פון (משל) „ישננו“, „הוקרנו“ און „חששת את ראשך“ [וואס זיי אלע זיינען נאך נישט דער מצב פון „חולה“ אמתי⁶⁰ (וואס איז פארבונדן מיט חטא⁶¹); אפילו „חששת את ראשך“ איז נישט א „חולי“, ווי רש"י⁶² זאגט (אויפן מרז"ל⁶² „כל מיחוש כו'“) „מיחוש, חששא בעלמא לפי שעה וקל“] —

כדי אז די עבודה פון אידן זאל קענען זיין אין אן אופן פון „החיים והמות נתתי לפניך גו' ובחרת גו'“⁶³, פאדערן זיך דריי ענינים מחודשים:

(א) די נשמה מוז אראפקומען פון מקום האור והגילוי אין אן „ארט“ פון העלם וסילוק האור — אנדערש קען נישט זיין די מציאות פון „והמות נתתי“, וואס גיט א מעגליכקייט צו בוחר זיין אין היפך החיים והאור ר"ל.

(ב) עס מוז אבער זיין אויך „החיים גו' נתתי לפניך“ — דעריבער מוז זיין אין דעם מקום סילוק האור א המשכה פון אור וגילוי — „שיתף בו מדת הרחמים“⁶⁴.

(60) ומה שבמשל הבן „חולה“ גם לפני המסעות — י"ל, כי כמה דרגות במחלה, וכמש' הארז"ל (טעה"מ צ' וירא. ובארוכה — ד"ה חמשים שערי בינה תרניג (נדפס בס' השיחות תש"ג ע' 201 ואילך)) דחולה בנימטריא מיט שסחר לו שער הגו' וכן בענינו, שנשמה למעלה קודם ירידתה למטה נק' „חולה“ מפני שעדיין חסרה לה העלי' שע"י הירידה למטה.

(61) ראה ירוש' שבת (פ"ד ה"ג): חולי זה יצה"ר. וראה מהרז"ו במדב"ר כאן..

(62) שבת יא, א.

(63) נצבים ל, יט.

(64) כמור"ל — ב"ר פ"ב, ט"ז, פס"ר פ' בחודש השביעי. פרש"י ר"פ בראשית. נת' בארוכה בד"ה שובה ישראל תרנ"ט.

(65) ראה בארוכה ד"ה כבוד מלכותך ת"ס.

(66) ברכות נז, ב.

(67) גם להגירסא „ישבנו“ (ראה לעיל הערה 3) — הרי ארז"ל (מגילה כא, סע"א), „אין ישיבה אלא לשון ענכבה“. וראה ע"ד החסידות לקו"ש ח"ז ע' 89 ואילך, וש"נ.

(68) ראה בארוכה מאמרי חג השבועות תרע"ה (בהמשך תעריב ח"ב). חנה"ש תש"ד.

(69) ראה ד"ה שובה שם (בביאור המשל — ב"ר שם) דאם יתן לתוכן צוגן .. הוא בחינת מדה"ר. ועיי"ש מ"הרמ"ז פ' שלח.

„חששת את ראשך“ — דאָס וואָס דער בן מלך ווערט (דורך זיין בחירה) א „חולה“ ממש ר"ל — איז ניט נאָר מצד דעם בן אליין, נאָר איז א טייל פון די מסעות אין וועלכע דער מלך „הוליכו“.. לרפאותו“.

און דערפאר איז ברור אז די גאנצע כוונה פון דעם „חולי“ איז נאָר כדי אז ביים בן מלך זאל צוקומען די מעלה פון חולה שנתרפא, אין אן אופן פון „זדונות נעשות לו כזכיות“⁷², און ניט נאָר „מכאן ולהבא“, נאָר אין דעם אופן וואָס „נעקר עונו מתחלתו“⁷³ (וויבאלד אז דאָס איז זייער כוונה מלכתחילה);

וואָס דאָס וועט זיך אויפטאן בגלוי ובשלימות בביאת משיח צדקנו — ווען עס וועט זיין דער גמר פון „היו חוזרין“ — עס וועט נתגלה ווערן „כצאת השמש בגבורתו“⁷⁴ די אמיתית ופנימיות פון די „מסעות“ אין גלות, ובקרוב ממש.

(משיחות ש"פ מטו"מ וה' מנ"א תשכ"ה,
ד"ה באתי לגני תשלי"א)

(72) יומא פו, ב.

(73) פרש"י יומא (שם, א) ד"ה כאן מאהבה. וראה בארוכה לקו"ש חייז ע' 185 ואילך.

(74) שופטים ה, לא. ראה תניא פכ"ו.

(*) גדפס בסה"מ מלוקט ח"ה ע' קמט ואילך.

ראשך“ איז א לשון יחיד — ווייל די תנועה פון צמצום און (כוונת ה)גילוי איז אויך פאראן מצד דעם מלך, משא"כ „חששת את ראשך“ איז אן ענין וואָס האָט צו טאן נאָר מיטן בן מלך אליין.

יוד. ווי געזאגט פריער (סעיף ז'), איז אויך אָט די ירידות וואָס בגילוי זיינען זיי א תוצאה פון בחירת האדם, זיינען זיי בכוונה תחילה, נאָר ביי די ירידות איז דער „הוליכו“ פון מלך באופן נעלם.

און דערפאר זיינען די ערשטע דריי מסעות הנ"ל (ישננו .. ראשך) דער „כלל“ פון אלע מסעות — ווייל אויך די שפעטערדיקע ירידות (מצד בחירת האדם) זיינען אין אמת'ן א תוצאה פון דעם מצב אין וועלכן דער מלך „הוליכו“.

ווייל אז דאָס איז דער טעם פארוואָס רש"י בפירושו על התורה — „יינה של תורה“⁷⁵ — איז מוסיף (נאָכן אַראָפֿ-ברענגען די ווערטער פון מדרש „חששת את ראשך“) „וכו“⁷⁶; דערמיט איז ער מרמז, אז אויך דער המשך פון

(70) היום יום ע' בד.

(71) בפשטות כוונתו להמשך התנחומא (הנמשל) כך א"ל הקביה כו' — אבל ע"פ „יינה של תורה“ שברש"י, י"ל כבפנים.

מסעי ב *

צוגיין פון ארץ ישראל אין חו"ל⁸, און צווישן זיי אויך די הלכה⁹: „לעולם ידור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עכו"ם ואל ידור בחוצה לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל היוצא לחוצה לארץ כאילו עובד ע"ז, שנאמר כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלקים אחרים".

ב. צו פארשטיין שיטת הרמב"ם דארף מען פריער מבאר זיין דעם המשך וסיום דברי הרמב"ם אין דער אויבן-דערמאנטער הלכה:

„כשם שאסור לצאת מהארץ לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות שנאמר¹⁰ בבלה יובאו ושמה יהיו".

דער מקור פון דער הלכה איז (ווי דער כס"מ איז מציין) אין מס' כתובות וואו די גמרא ברענגט צוויי מימרות פון ר"י: „א"ר יהודא כל העולה מבבל לא"י עובר בעשה שנאמר בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם"¹¹; און נאך-דעם ווערט דארט געבראכט¹²: „א"ר יהודא אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא"י לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר הארצות".

זיינען ידוע¹³ די שאלות אין דעם:

- (8) וגם הדינים שבמשנה (כתובות שם. הובא ברמב"ן פרשתנו) הכל מעליו לא"י כו' — רמב"ם פ"ג מהל' אישות ה"ח ואילך. וראה רמב"ם הל' עבדים פ"ח ה"ט.
- (9) הלכות מלכים שם ה"ב.
- (10) ירמ' כו, כב.
- (11) שם קי, סעיב.
- (12) קיא, א.
- (13) ראה מהרי"ט כתובות שם. לח"מ לרמב"ם. הגהות עמק המלך לרמב"ם שם. עיון יעקב לע"י. שו"ת אבניז י"ד סי' תנד אות מג ואילך. ועוד.

א. אויפן פסוק¹ „והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה", זאגט דער רמב"ן: „על דעתי זו מצות עשה היא יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה כי הוא נתנה להם .. ומה שהפליגו רבותינו במצות הישיבה בארץ ישראל ושאסור לצאת ממנה .. בכאן נצטוונו במצוה הזו". נאך מער: אין זיינע השגות והשלמה צו ספר המצות להרמב"ם רעכנט עס דער רמב"ן אריין אין מנין המצות² אלס א באזונדערע מצוה (ניט ווי שיטת הרמב"ם). און ער איז מאריך אין דעם און זאגט, אז דאס איז דער טעם וואס די גמרא³ זאגט „כל היוצא ממנה (פון ארץ ישראל) ודר בחוצה לארץ יהא בעיניך כעובד ע"ז שנאמר⁴ כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' גו".

און כאטש דער רמב"ם רעכנט ניט ישוב הארץ כו' אין מנין המצות, און ער זאגט בכלל ניט אז דאס איז א מצוה⁶, פונדעסטוועגן געפינט מען אין רמב"ם כמה הלכות⁷ אין דעם איסור ארויס-

(*) וסיום מס' כתובות.

(1) פרשתנו לג, נג. — בכמה ענינים דלקמן (בפנים ובהערות) — ראה ג"כ אנציקלופדיא תלמודית ערך א"י, ושי"ן. ארץ חמדה (אה"ק, תשי"ז) שער א, ובפרט שם סי' ה'.

(2) מ"ע ד. וראה גם רמב"ן אחרי יח, כה.

(3) כתובות קי, ב.

(4) בגמ' „כל הדר בחו"ל כו". וראה לקמן הערה

56.

(5) שי"א כו, יט.

(6) וראה מג"א לסהמ"צ שם. ובהנסמן לקמן הערה 57.

(7) הל' מלכים פ"ה ה"ט ואילך.